15 februari 2026
Rien Wattel
Serie: Voedsel in de bijbel
Thema: **Honger**

Openingstekst: Marcus 6, Lucas 9
Toen Jezus uit de boot stapte, zag hij een grote menigte. Hij voelde medelijden met hen, want ze waren als schapen zonder herder. Hij gaf ze uitgebreid uitleg over Gods nieuwe begin. Toen het al laat werd, kwamen de leerlingen naar Jezus toe en zeiden: 'Dit is een afgelegen plaats en het is al laat. Stuur hen weg, dan kunnen ze naar de dorpen en gehuchten in de omtrek gaan om eten voor zichzelf te kopen.' Maar Jezus zei: 'Geven jullie hun maar te eten!'

Inleiding op lezing en viering met het kunstwerk 'lullaby' (wiegeliedje) uit 2024 van Annabel Daou, inkt en acrylverf op met de hand ingesneden microvezelpapier, 101,6 x 101,6 cm, Galerie Tanja Wagner, Berlijn.

'lullaby' (wiegeliedje), 2024

Annabel Daou (*1967, Libanon)

Inkt en acrylverf op handgesneden microvezelpapier, 101,6 x 101,6 cm, op expositie 'War Games', Galerie Tanja Wagner, Berlijn

'Ik ben geïnteresseerd in verbroken ordeningen, of het nu gaat om mensen, processen of verwachtingen.'

Ik weet dat u er vast op rekent dat ik een kunstwerk meeneem, als ik hier voorga. Tja, een kunstwerk bij 'honger'... dat was best lastig. De Aardappeleters van Van Gogh? Of De Schreeuw van Munch? Ja, je ziet er allerlei soorten honger in – ook een schreeuw van honger naar houvast.
Toen zag ik ineens op een kunstkalender Lullaby van Annabel Daou. U ziet het hierbij. Ik las er wat over en dacht: dát is het, 'honger'.
Het is een groot schilderij, 1 bij 1 meter. Ze noemt het 'Wiegeliedje', maar klopt dat met wat we zien? Let ook even op de titel van de tentoonstelling waar dit hing: War games – Oorlogsspelletjes. Wiegeliedje en Oorlogsspelletjes - ziet u er een verhaal in, een gebeurtenis?
Ik zie er een flink beschadigde huid in. Annabel Daou heeft gaten in het papier gesneden, wild – wonden? Of voelt honger zo – dat alles in je lijf samentrekt en scheurt, broos, vol gaten? Voelt

verlangen zo – verlangen naar iemand die naar je luistert, verlangen naar meetellen? Wat je verwacht, wat je hoopt, krijg je niet.
We moeten wat meer van Annabel Daou weten om aan te voelen wat ze bedoelt, vooral met dat Lullaby, wiegeliedje. U ziet dat ze geboren is in Libanon, in 1967. Libanon: weet u nog van een hele geschiedenis aan oorlogen en aanslagen? Van 1975 tot 1990 was er in Libanon een keiharde burgeroorlog. Een land in puin, ruïnes. Onzekerheid, angst. Daarin was ze kind, 23 jaar lang. Nu woont ze in New York, maar de herinneringen aan die jeugd kan ze niet kwijtraken. Ze wordt er nog steeds kwaad over dat kinderen in oorlogen zoveel missen. Geen jeugd hebben. Nooit gehoord worden, niet meetellen.
Daarom noemt ze dit schilderij over haar jeugdherinneringen Lullaby: een kind wil haar stem laten horen tussen alle puin en ruïnes, we zien ze in de scheuren op het doek. Het kind in haar eist hardnekkig z'n plaats op. Het schilderij is vol stilte, máákt ons stil, en dan kunnen we haar stem horen. Dat doe ik bewust, zegt Daou, in een wereld waarin leed actueler is dan ooit tevoren. Waarin kinderen zoals die in Gaza geen jeugd hebben, nee: er niet mogen zijn.
Zo geeft ze ons een beeld van hoe honger, verlangen naar aandacht, eruit kan zien. Ook in de Bijbellezing die nu volgt komen we dat verlangen tegen. Straks in de overweging meer. Nu Johannes 5.

Lezing: Johannes 5, 1–9
Daarna was er een Joods feest, en Jezus ging naar Jeruzalem. In Jeruzalem is bij de Schaapspoort een bad met vijf zuilengangen dat in het Hebreeuws Betzata heet. Daar lag een groot aantal zieken, blinden, kreupelen, misvormden en verlamden, die het moment waarop het water in beweging kwam afwachtten. Want op een bepaald moment daalde een engel van de Heer neer in het bad en die bracht het water in beweging. En wie het eerst in het bad was zodra het water was gaan bewegen, werd gezond, wat voor ziekte hij ook had' Er was ook iemand bij die al achtendertig jaar ziek was. Jezus zag hem liggen; Hij wist hoe lang hij al ziek was en zei tegen hem: 'Wilt u gezond worden?' De zieke antwoordde: 'Heer, ik heb geen mens om mij, zodra het water gaat bewegen, erin te helpen; ik probeer het wel, maar altijd is een ander al vóór mij in het water.' Jezus zei: 'Sta op, pak uw mat op en loop.' En meteen werd de man gezond: hij pakte zijn slaapmat op en liep.

Overweging
Ik kan me voorstellen dat u denkt: dit zijn toch drie diensten over voedsel in de bijbel, de eerste keer over hoe fijn het is als je met elkaar aan tafel zit, hoe belangrijk ook, het diner bij een bruiloft, of de koffie met cake na de begrafenis, alle gesprekken aan tafel bij 'Oogappels', 'Het familiediner' van tv – tot en met die maaltijden met Jezus, waardoor ook onze dienst van de tafel geïnspireerd is, een liefdemaal waar iedereen zonder voorwaarden welkom is. Als er bent, bén je er en mag je meedoen.
En de tweede keer, over de overvloed, zoveel manden die over waren van die vijf broden van dat kleine jongetje. Had-ie ze eigenlijk gegeven of waren ze van 'm afgepakt? Owe heeft me voorgoed aan het twijfelen gebracht. En ook dat de moeder die het voor hem klaargemaakt heeft niet genoemd wordt. Maar zijn overweging was wel een bruggetje naar de honger. Ja, dat zat ook al in onze gedachten bij de voorbereiding: de overvloed van de een is vaak de honger van de ander. Dat zien we ook wereldwijd, kijk maar naar wat we vroeger ontwikkelingssamenwerking noemden: toen dat begon, hadden we nog wel het idee het iets met ons te maken had dat andere mensen ver weg op de wereld zo weinig kansen hebben.

Owe noemde al dat: overvloed maakt vaak dat mensen niet kunnen ophouden, waardoor vaak 'honger naar meer' ons in z'n greep houdt. Te veel hebben geeft keuzestress, we dachten aan de grote hoeveelheden kleding die mensen online bestellen en dan driekwart terugsturen, wat vervolgens vernietigd wordt. Zo'n economie houden wij erop na. Er zit ook iets in van de honger naar perfectie, het gevoel dat het méér moet zijn op veel terreinen, dat zoveel jongeren tegenwoordig een burn-out bezorgt.

Honger, zeiden we tegen elkaar, is verschoven van ‘echte’ honger, honger in je buik, naar honger naar echte aandacht. Dirk de Wachter schreef er een heel boek over: Wachten, een levenshouding. Wachten, zegt Dirk de Wachter, is een daad. Niet iets passiefs, ‘niks’, maar een bewuste vorm van leven. Even niet meteen kijken als je telefoon ‘ping’ zegt. In dat wachten kan ‘bedachtzaamheid’ groeien, maar die is óók goed voor anderen: in die bedachtzaamheid zie je ook de ander, ga je je in de ander verdiepen, groeit een engagement met de ander, nabijheid bij jezelf brengt je ook nabijer bij de ander.

Precies dat hoor ik terug in dat Bijbelverhaal van net. Hoorde u wat deze man zei? ‘Ik heb geen mens’. Dat is voor mij de kernzin. Daarin klinkt zijn diepste wens: een mens hebben, om gezond te worden. Het is een sublieme tekening van het leven van veel mensen. Mensen die er voor je zijn, écht voor jou, maken je gezond. Daar heb je geen in het water roerende engel voor nodig, het leven beweegt zelf wel, maar helpen we elkaar bewegen?

Weet u wat ik zo mooi vind in dit verhaal, dat voor mij geen ‘wonderverhaal’ is maar een echt menselijk verhaal? Hoe Jezus met deze man omgaat. Hoe hij luistert. Aandachtig. ‘Jezus zag hem liggen’, vertelt het verhaal. Hij wist hoe lang hij al ziek was, hij voelde hoe die man leek op het schilderij van Annabel Daou: verscheurd, vol gaten – en tegelijk een wiegelied om eíndelijk aandacht, een mens. Jezus doet niet even gauw een wonder, lost het op, maar geeft de man de ruimte te zeggen wat zijn échte probleem is. ‘Ik heb geen mens’. Daarmee betrekt Jezus meteen alle luisteraars, toen en nu, inclusief wij, erin betrokken.
Hoe komt dat? Hoe komt het dat niemand die man aansprak? Terwijl er op dit drukke punt vlak bij de tempel (vertelt Johannes) voortdurend mensen langs liepen. Maar niemand kon even wachten... Jezus’ vraagt laat ook zien hoe een maatschappij kan functioneren – of niet-functioneren. Iedereen loopt langs... Daardoor is er ook nog iets anders gebeurd: die man is steeds dieper in een slachtofferrol terecht gekomen. ‘Niemand kijkt naar me om, een ander moet het maar oplossen’. Zo kan ziekte of gebrek soms een veilige plek worden om je in terug te trekken. Genezing begint dan met de moedige beslissing zélf verantwoordelijkheid te nemen. Met de vraag die Jezus stelt, zegt Eugen Drewermann over Johannes 5, fungeert Jezus als een therapeut die de man daaruit haalt. Jezus oordeelt niet, maar spreekt hem aan op zijn vermogen op te staan uit die rol. Met de kracht en energie die in hem zit, zegt Jezus: ‘Sta op en wandel’, pak het leven op en loop, draag je eigen leven weer! Die aandacht, die nabijheid hielp de man weer te durven leven. Helpt die man zijn slachtofferrol achter zich te laten. Hopelijk gaat hij niet doen wat hij 38 jaar lang zelf heeft ervaren.

Wat mij aan het denken zette is het antwoord van die man: ‘Ik heb geen mens’. Horen we dat niet terug, deze weken, in alle noodkreten uit de jeugdzorg. Voor de tweede keer van de slachtoffers van de toeslagenaffaire? Van ouderen die problemen met de instanties hebben: je kunt bellen wat je wilt, je krijgt nooit een mens te spreken, je moet eindeloos nummertje intoetsen op je telefoon. Zoals iemand in een opvanghuis tegen m’n vriendin die daar toen werkte, zei: ‘U bent de eerste die naar me luistert’. Dat zou toch heel normaal moeten zijn, dat mensen naar elkaar luisteren – vooral dáár. Wáchten wij wel genoeg bij elkaar, zou Dirk de Wachter zeggen. Met de mooie observatie in de slottekst, straks: je gaat ook zelf dan met een goed gevoel weer weg. Of je gaat samen op café, zonder appen en Facebooken.

Het verhaal wijst ook nog op wat anders. Het zit zo in ons om dingen voor mensen te willen oplossen. Dat bedoelen we meestal best goed, maar de vraag is of we de ander zo echt helpen opstaan. Natuurlijk dachten we bij de voorbereiding bij honger ook aan de Voedselbank. Zou je een Theologie van de Voedselbank kunnen ontwerpen? Een ‘theologie van..’ stelt vanuit een specifiek verschijnsel vragen over ons leven en samenleven. Welke vragen stelt de voedselbank aan ons? Welke rol speelt de Voedselbank voor ons, als we in een krat bij de supermarkt wat extra’s leggen? Daar moeten we

natuurlijk mee doorgaan, maar wat zegt het feit dat er voedselbanken moeten zijn over onze samenleving? Is dat gevolg van een tweedeling, en welke dan, of werkt het zelf een nieuwe tweedeling in de hand? Ik realiseerde me – en schrok ervan! – dat ik niemand echt ken die bij de voedselbank komt – of zeggen mensen dat niet tegen mij? Waarom dan niet? Hoe komt het dat er zoveel armoede is? Dat zoveel mensen buiten de boot vallen? Kennen we hun verhalen? Vanuit een Theologie van de Voedselbank ken je veel vraagtekens zetten bij de plannen van het nieuwe kabinet de WW-uitkering korter te maken of te bezuinigen op de gehandicaptenzorg. Mensen zitten daarvan al financieel zwaar. Wachten' we wel eens bij hen? Zou Jezus misschien gevraagd hebben: wil je weer voldoende te eten hebben? Zou hij willen horen hoe ze hier terechtgekomen zijn? Verhalen over ontslag bijvoorbeeld, omdat iemand anders is. Homo, lesbisch, queer. Buiten de normering waar we vaak mee werken.

En zou hij dan de rest van de maatschappij erbij betrekken, zoals we in de openingstekst hoorden bij dat: 'Geven jullie hun maar te eten!' Daar hoor ik iets praktisch in, bijvoorbeeld iets in dat krat leggen in de supermarkt, maar ook een uitnodiging om na te denken over hoer de maatschappij in elkaar zit, onze plek in het geheel daarin. Kunnen we zelf iets doen aan dat 'Ik heb geen mens'.

Voor mijn gevoel cirkelt deze viering tussen die drie zinnen, 'Geven jullie hun maar te eten', de man die zegt 'Ik heb geen mens' en de waarneming van Dirk de Wachter over de kleine dingen en zijn suggestie samen op café te gaan, met als conclusie: 'Vreugde komt door de achterdeur binnen'. Kijk maar eens naar de prachtige bloemschikking op de rode schaal: zo ziet vreugde die door de achterdeur komt eruit, één stralende bloemenruiker!
Het is een pleidooi om goed te bedenken wie we ontmoeten. Om ons, als we straks de maaltijd vieren, écht te realiseren dat we één gemeenschap van mensen zijn. Dat wat wij hier doen een soort model, een oefening voor samenleven is.
Het zou mooi zijn, als deze serie van drie diensten en überhaupt alle maaltijdverhalen, en ook elke keer als we samen eten, hoie en waar ook, ons honger opleveren. Honger naar meer van zulke momenten. Honger naar de verhalen van mensen die gevlucht zijn in slachtofferschap. Honger naar de droom die Jezus had, toen hij zei: Geven jullie hun maar te eten'. Hij ziet blijkbaar wat in ons. Nu wij nog, in onszelf!
© Rien Wattel, 15 februari 2026

Slottekst: naar Dirk de Wachter
Je ontleent zin aan het leven door iets voor een ander te betekenen. Dat hoeven maar kleine dingen te zijn, gewoon even bij iemand langsgaan of iemand een prettige dag te bezorgen. En het is niet zuiver altruïstisch, welnee, ook jij gaat bij diegene weg met een goed gevoel, waarschijnlijk beter dan wanneer je van een festival komt. Maar dan niet blijven appen en Facebooken, maar zeggen: 'Het is droog, het café op de hoek is open, laten we elkaar zien'. Via de achterdeur komt vreugde binnen.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeiden.nl
info@ekklesialeiden.nl